

عنوان:

**تاب آوری و انعطاف
پذیری در اقتصاد**

گردآوری کننده:

علی اکبر ندرلو

مقدمه :

از دیدگاه اقتصاد مدرن آسیب‌پذیری اقتصادی (Economic Vulnerability) اشاره به استعداد ذاتی یک اقتصاد در میزان مواجهه با شوک‌های برونزا دارد. به عبارت دیگر آسیب‌پذیری بیان می‌کند که اقتصاد تا چه میزان در معرض دریافت تکانه‌های بیرونی و خارج از کنترل است. کشورهای کوچک و به‌ویژه جزیره‌ای به علت درجه بالای آزادی اقتصادی، کشورهای تک محصولی با تمرکز بیش از حد اقتصاد بر روی صادرات یک محصول و کشورهای با حکومت‌های غیر دموکراتیک نسبت به سایر اقتصادها بیشتر در معرض آسیب‌پذیری اقتصادی هستند. همین موضوع باعث می‌شود تا شوک‌های خارجی بر اقتصاد این کشورها اثرگذاری بالایی داشته باشند و این حقیقت به یک چالش بزرگ برای این کشورها بدل شود، زیرا ریسک را در فرآیندهای رشد این اقتصادها بالا می‌برد.

انعطاف‌پذیری :

انعطاف‌پذیری اقتصادی (Economic Resilience) دارای تعاریف متفاوتی است. با وجود تعاریف متعدد، به نظر می‌رسد که راجع به ویژگی‌های مشترک انعطاف‌پذیری بین پژوهشگران و صاحب‌نظران این عرصه اتفاق آرا وجود دارد.

انعطاف‌پذیری اقتصادی این‌گونه تعریف شده است: «توانایی یک اقتصاد برای پیش‌بینی، آمادگی، پاسخ و بازیابی شرایط در مقابل هر نوع اختلال» (Mayunga ۲۰۰۷) و (Foster ۲۰۰۷) همچنین (Peacock ۲۰۰۹) آن را این‌گونه تعریف می‌کند: «توانایی یک جامعه در جذب اثرات یک فاجعه و بازگشت به شرایط قبل و آموختن از آن تجربه و اصلاح رفتار و ساختار خود به‌گونه‌ای که با تهدیدات آینده سازگاری پیدا کند».

انعطاف‌پذیری اقتصادی عبارت است از پاسخ‌های ذاتی و فوق‌پذیر به خطرات که باعث می‌شود افراد و جوامع از برخی خسارت‌های بالقوه اجتناب کنند (Rose, ۲۰۰۹). توانایی یا

ظرفیت یک سیستم برای جذب یا محافظت در برابر خطر و خسارت انعطافپذیری ایستا بوده در حالی که توانایی سیستم در بازیابی اقتصادی انعطافپذیری پویا محسوب می‌شود. هر اقتصادی در مواجهه با مخاطرات، با پدیده آسیبپذیری و مقاومت در مقابل آسیبها روبه‌رو است و میزان و شدت آنها می‌تواند درجه استحکام آن اقتصاد را بازگو کند. آسیبپذیری اقتصادی مفهومی است که به لحاظ ادبیات مفهومی و تجربی، کاملاً غنی و شناخته شده است. به‌طور کلی مقاومت کشورها نسبت به شوکها به توانایی ایستادگی، مطابقتپذیری و احیا بعد از شوک دلالت دارد.

تعریف تاب‌آوری:

ریشه کلمه (Resilience) تاب‌آوری، کلمه لاتین Resilio به معنی حالت ارتجاعی داشتن است که در قرن ۱۷ میلادی نیز مورد استفاد قرار می‌گرفت. بریگوگلیو و همکاران (۲۰۰۹) از دانشگاه مالتا نخستین افرادی بودند که شاخص تاب‌آوری اقتصادی را ارائه دادند.

تاب‌آوری «توانایی یک سیستم جهت جذب آشفتگی و سازماندهی مجدد در حالی که متحمل تغییر شده، تعریف می‌شود به طوری که سیستم هنوز وظیفه، ساختار، مشخصات و بازخورهای یکسانی را حفظ کند». زمانی یک سیستم تاب‌آور است که بتواند مخاطرات موقت یا دائم را جذب کرده و خود را با شرایط به سرعت در حال تغییر انطباق دهد، بدون اینکه کارکرد خود را از دست بدهد. بنابراین، تاب‌آوری اقتصادی به اقدامات سیاست‌گذاران و بازیگران اقتصادی اطلاق می‌شود که یک کشور را قادر می‌سازد در برابر اثرات منفی شوکها مقاومت کرده، بازیابی گردد.

برخی از محققان با بهره‌گیری از نظریات اقتصادی مطرح‌شده در غرب تلاش داشتند تا مدلی نظری برای ایده

اقتصاد مقاومتی بیایند و از نظریه تاب‌آوری برای مدل‌سازی اقتصاد مقاومتی بهره بگیرند. وجه اشتراک اقتصاد مقاومتی به مفهوم «توانمندسازی اقتصاد ملی در مقابل تغییرات، مخاطرات و تهدیدهای داخلی و خارجی بر سر راه پیشرفت و دستیابی به اهداف چشم‌انداز کشور و استفاده از فرصت‌های آنها» با متون علمی رایج در حوزه اقتصاد، تاب‌آوری است. زمانی یک سیستم اجتماعی تاب‌آور است که بتواند مخاطرات موقت یا دائم را جذب کرده و خود را با شرایط به‌سرعت در حال تغییر انطباق دهد، بدون اینکه کارکرد خود را از دست بدهد.

اقداماتی که یک کشور را قادر می‌سازد از شوک‌های مثبت بهترین استفاده را ببرد، منجر به تاب‌آوری اقتصادی می‌شود. به عبارت دیگر، تاب‌آوری اقتصادی قدرت سیاست‌گذاری و اجرای آن در یک اقتصاد برای مقاومت و بازگشت از اثرات منفی یا تعدیل اثرات منفی شوک‌های برون‌زای نامساعد و بهره‌برداری و استفاده از شوک‌های مثبت است.

در مباحث مدیریتی و رفتار سازمانی نیز بحث تاب‌آوری به عنوان یک فرایند مورد توجه قرار می‌گیرد؛ به طوری که تاب‌آوری را یک راهبرد مدیریت ریسک و زیر عنوان مدیریت بحران و تداوم قرار می‌دهند. در این بُعد، تاب‌آوری به صورت زیر تعریف می‌شود: "ظرفیت مردم و سیستمها که عملکرد سازمانی را تسهیل کنند تا روابط کارکردی را با وجود آشفتگی‌ها حفظ نمایند.

در سالهای اخیر تعاریف به نسبت دقیقتری از تاب‌آوری در اقتصاد نیز ارائه شد است. از نظر آدام رز (۲۰۰۹) تاب‌آوری در اقتصاد می‌تواند به دو صورت ایستا و پویا تعریف شود. تاب‌آوری اقتصادی ایستا توانایی یک سیستم در حفظ وظیفه اش (مانند تداوم تولید) به هنگام بروز شوک است. «تاب‌آوری اقتصادی پویا، سرعتی است که یک سیستم از یک

شوک شدید بهبود پیدا می کند تا حالت مطلوبش را به دست آورد»

تابآوری اقتصادی را به دو گونه دسته‌بندی نموده اند :

تابآوری ذاتی و تابآوری اکتسابی .

آنچه به تابآوری ذاتی تعبیر می‌شود قابلیت‌های ساختاری و طبیعی اقتصادهاست که به‌نوعی، مشابه آسیب‌پذیری ساختاری است و چندان قابل مدیریت نیست. برخلاف آن، تابآوری اکتسابی با توسعه و دقت در سیاست‌گذاری‌ها و ابزارهای سیاست‌گذاری قابل‌افزایش و توسعه است.

آسیب‌پذیری اقتصادی عبارت است از شرایط ذاتی یک کشور به شرط قرار گرفتن در معرض شوک‌های برونزا، و تاب‌آوری اقتصادی عبارت است از اقدامات صورت گرفته توسط تمام آحاد اقتصادی از جمله سیاست‌گذاران، دولت و بخش خصوصی اقتصاد برای قادر ساختن یک کشور در حفظ رشد اقتصادی و ثبات اقتصاد کلان و مقاومت در برابر آثار منفی شوک‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی.